ION G. SBIERA (1836–1916) – DESCHIZĂTOR DE DRUMURI ÎN CULEGEREA FOLCLORULUI ROMÂNESC DIN BUCOVINA

ELENA PASCANIUC

Ion G. Sbiera (1836–1916) – bahnbrechender Folkloresammler in der Bukowina

(*Zusammenfassung*)[*]

Das Sammeln der rumänischen Folklore in der Bukowina hatte als Vorbild die Volksgutsammlung der Brüder Schott (1845, Stuttgart) und als Ausgangsgspunkt Aron Pumnuls Anregungen, die er seinen Schülern am Czernowitzer Obergymnasium in diesem Sinne gab. Unter diesen Schülern der Periode 1849–1857, befand sich auch der junge Ion G. Sbiera. Der Einfluss des Siebenbürgischen Lehrers und Gelehrten war für die Laufbahn, die Gewissens- und Charakterbildung des jungen Gymnasiasten entscheidend. Später ist er zum ersten Aufseher der Bibliothek von A. Pumnul geworden. In seinen *Erinnerungen* schreibt Sbiera Folgendes: „Meine immer häufiger und inniger, mit diesem grossen und tüchtigen Lehrer geführten Gespräche… überzeugten mich, auf den Weg und die Richtung zu folgen, in der ich mich später ein Leben lang bewegte". Allerdings wird Ion G. Sbiera dem Gelehrten Pumnul als Lehrer am Obergymnasium folgen.

Ion G. Sbiera sammelte schon in seinen Gymnasiumsjahren (1885–1856) Märchen und war der erste rumänische Märchensammler in der Bukowina. Seine Beschäftigungen in diesem Bereich waren sehr nah dem Jahr 1852, als Staufe seine Märchensammlung zusammenstellte.

In der Geschichte des Folkloresammelns sind Sbiera und Staufe die ersten autochtonen Intelektuellen, die die Bedeutung der Märchen als „Kindheitsformen" der Nationalliteratur erkannt und diese so weit wie möglich ausgewertet haben.

Mitte des 19. Jahrhunderts begonnen und immer wieder ergänzt und verbessert, ist Sbieras Märchensammlung spät, erst 1886 erschienen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Ion G. Sbiera, Folklorist, der erste rumänische Märchensammler in der Bukowina.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

Acum 130 de ani, în august 1886, Ion G. Sbiera, profesor universitar în Cernăuți şi membru fondator al Academiei Române, tipărea prima colecție zonală de *Poveşti poporale româneşti*[1] din Bucovina.

La jumătatea secolului al XIX-lea, Ludwig Adolf Staufe, Ion G. Sbiera şi S. Fl. Marian au fost primii intelectuali ai Bucovinei care şi-au dat seama de importanța literaturii populare ca „formă a copilăriei" literaturii naționale, s-au ocupat de culegerea textelor folclorice şi de tipărirea lor, realizată, uneori, cu mari eforturi financiare. Contribuțiile lor de pionierat la cunoaşterea „basmologiei" Bucovinei şi a poporului român au fost, vreme îndelungată, accesibile unui public restrâns, din cauza greutăților cu care se confrunta cultura românească în provincia aflată sub dominație străină, a întârzierii publicării materialelor folclorice culese şi a dificultăților de difuzare în spațiul românesc.

Cronologic, culegerea şi alcătuirea unei colecții de narațiuni populare româneşti din Bucovina au început în anii 1850–1852, avându-l ca autor pe Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe[2]. Cu origini germane şi ucrainene, crescut în Cernăuți într-un mediu poliglot, el a tradus în limba maternă (germana) poveştile culese.

Inițiativa lui Staufe a avut ca model colecția de basme a fraților Grimm, „modelele luminoase", dar şi pe cea a fraților Ignaz Vinzenz şi Joseph Zingerle, culegători de basme din Innsbruck, Austria. Reuşitele lor l-au impresionat pe tânărul cernăuțean, care se pregătea atunci să devină învățător, determinându-l să culeagă, inițial, basme germane din Bucovina. Foarte repede, constatând că „basmele care trăiesc în mijlocul lor [al germanilor, n. n. – E. P.] sunt încă proprietatea ținututilor germane, anume ale celor din Württemberg şi Baden, şi se găsesc repovestite, cu câteva variații, în numeroase cărți germane de poveşti, am renunțat la proiectul meu şi m-am orientat, cu atât mai zelos, spre culegerea de narațiuni populare româneşti. Culegătorii acestora sunt foarte rari; activitatea în acest domeniu, care oricum e foarte puțin însemnată, aparține exclusiv străinilor. Ceea ce pledează în suficientă măsură pentru faptul că tezaurul de basme al poporului român oferă o legiune (sic!) de subiecte originale şi că niciun culegător

[1] *Poveşti poporale româneşti*. Din popor luate şi poporului date de d-rul Ion al lui G. Sbiera, Cernăuț[i], Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală, 1886, 324 p.

[2] Ludwig Adolf Simiginowicz (28 mai 1832, Suceava – 19 mai 1897, Cernăuți), învățător, scriitor, publicist, traducător, etnograf, „amintit în multe dicționare în calitate de scriitor, traducător şi jurnalist prețuit sau hulit. Dar ca folclorist şi etnograf al Bucovinei, pe-atunci tânăra provincie ereditară a Coroanei habsburgice, el este încă insuficient cercetat" (Helga Stein, *Introducere. Despre colecția Ludwig Adolf Staufe şi contextul ei istoric*, în volumul: Ludwig Adolf Staufe, *Basme populare din Bucovina*. Transcrierea textelor în limba germană şi *Introducere* de Helga Stein; traducere din limba germană, *Cuvânt introductiv* şi note de Viorica Nişcov, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2010, p. 23). Scriitorul şi-a semnat lucrările cu pseudonimul Staufe. Alte informații şi la Stefănița-Mihaela Ungureanu, *Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe. 180 de ani de la naştere*, în „Analele Bucovinei", Rădăuți – Bucureşti, anul XX, nr. 2 (41), [iulie-decembrie] 2013, p. 369–374.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

nu e lăsat să plece cu traista goală din ţinuturile româneşti”[3]. La sfârşitul anului 1852, Staufe avea încheiat manuscrisul *Basme populare româneşti*, care conţine 48 de naraţiuni populare româneşti, în traducere germană, fără indicaţii referitoare la proveniența lor.

De-a lungul timpului, manuscrisul lui Staufe nu a rămas total necunoscut specialiştilor, din cuprinsul lui zece poveşti fiind tipărite în publicaţia „Zeitschrift für Deutsche Mythologie und Sittenkunde” din Göttingen, în anii 1853 şi 1855, iar două în 1899, în periodicul berlinez „«Zeitschrift des Vereins für Volkskunde». Neue Folge der Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft”[4]. Manuscrisul a fost redescoperit în Colecţia de manuscrise şi tipărituri vechi din Biblioteca Naţională Austriacă din Viena de cercetătoarea Helga Stein. Împreună cu Viorica Nişcov, reputată cercetătoare a basmului românesc, cele două doamne au realizat prima publicare, în traducere integrală, a manuscrisului, „în cadrul unei ediţii concepute ca instrument de lucru”, apărută în anul 2010.

Publicarea colecţiei Staufe, la aproape 160 de ani de la alcătuirea ei, a condus la sublinierea afirmaţiei că Ion G. Sbiera este primul culegător român de basme din Bucovina.

În perioada 1849–1857, Ion G. Sbiera se număra între elevii Gimnaziului Superior din Cernăuţi, care îl aveau ca profesor pe Aron Pumnul. Influenţa cărturarului transilvănean a fost hotărâtoare asupra carierei, a formării conştiinţei şi a caracterului tânărului gimnazist Ion G. Sbiera, care devine şi primul custode al bibliotecii întemeiate de Aron Pumnul pentru învăţăceii români din Cernăuţi. El va mărturisi mai târziu: „Înrâurinţa lui culturală asupra mea a fost determinantă şi decisivă. Convenirile mele din ce în ce mai dese şi mai intime cu acest mare şi iscusit învăţător au lăsat urme neşterse în sufletul meu şi, pe nesimţite, m-au făcut să apuc calea şi direcţia în care m-am mişcat în toată viaţa mea ulterioară” [5].

Profesorul Aron Pumnul îşi învăţa elevii să acorde preţuire folclorului şi celor care îl culegeau. Receptiv la valorile culturale naţionale, tânărul gimnazist Sbiera dedică vacanţa de vară a anului şcolar 1855–1856 culegerii creaţiei populare, în special a prozei. Ulterior, îşi pune problema tipăririi materialului folcloric şi, animat de dorinţa de a realiza o culegere care să cuprindă, pe specii, „repertoriul tuturor românilor”, publică, în 1858, apelul *Către iubitorii scripturei naciuneşti şi sporitorii binelui obştesc*, cu speranţa că „sporitorii binelui obştesc” se vor grăbi să-l sprijine în efortul său: „Până acum, se află o adunătură cam însemnată de poveşti, cântece, cinelituri [cimilituri], vorbe vechi sau zicale şi basne

[3] Ludwig Adolf Staufe, *Basme populare din Bucovina*. Transcrierea textelor în limba germană şi *Introducere* de Helga Stein; Traducere din limba germană, *Cuvânt introductiv* şi note de Viorica Nişcov, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2010, p. 57–58.

[4] *Ibidem*, p. 22–23.

[5] Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie* şi *Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţ[i], Tipografia universitară R. Eckhardt, 1899, p. 106 (în continuare, se va cita: *Familia Sbiera*...).

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

sau fabule, şi pentru ca s-o îndeplinesc, rog toţi iubitorii acestora şi sporitorii binelui obştesc ca să binevoiască şi să-mi întindă [o] mână de ajutor, ca să poată cuprinde această adunătură (sic!) atari odoare nu numai dintr-un ţinut sau dintr-o ţară, ci din toate pe unde se mai află picior de român”[6].

Dezamăgit în aşteptările sale, Sbiera va nota mai târziu, cu un comentariu amar: „Îndrumat de neuitatul meu profesor, Aron Pumnul, îmi formasem convingerea că cel mai potrivit mijloc pentru paralizarea efectelor rele ale culturii cosmopolite străine ar fi cunoştinţa, cât mai de-amănuntul, a literaturii poporane orale şi răspândirea ei prin tipar între toate păturile sociale ale poporului. Tot pe această literatură o priveam ca pe temelia cea mai solidă pe care s-ar putea dezvolta, în sens curat naţional, şi literatura scrisă a păturilor culte. Împins de aceste convingeri, am căutat în aceşti doi ani de studii universitare să-mi prepar pentru tipar mica mea colecţiune de poveşti, de cântece, de descântece şi de şimilituri (sic!). Ca să o pot mări, cât cu putinţă mai tare, am publicat, prin «Gazeta Transilvaniei», un apel către publicul românesc, ca să binevoiască a-mi pune la dispoziţie tot ce au şi ce ştiu în privinţa aceasta. Ce încumetare din partea mea, a unui pitic între uriaşi, a unui sărac între bogătaşi, a unui nime[ni] între mărimi valoroase! Nimic mai firesc decât ca apelul meu să fie trecut cu vederea, afară de un singur românaş din Ardeal care-mi trimise mai multe şimilituri. Pentru mine, însă, această încercare neizbutită a fost o puternică zguduitură, o deziluzie amară”[7].

În perioada 1857–1861, Ion G. Sbiera alege să urmeze studiile universitare la Viena. După absolvirea lor, cu o licenţă în drept, Ion G. Sbiera a revenit în Cernăuţi. S-a integrat în atmosfera politico-socială şi culturală din capitala Bucovinei, a iniţiat acţiuni de stimulare a vieţii culturale româneşti, devenind unul dintre fondatorii Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina (1865) şi membru fondator al Academiei Române (1867). I-a urmat lui Aron Pumnul la catedra Gimnaziului Superior din Cernăuţi, fiind profesor între anii 1866 şi 1871. A fost redactor al primei reviste literare româneşti din Bucovina (1866–1869) şi profesor universitar (1881–1906). În tot acest timp, a revenit de repetate ori asupra culegerii sale de literatură populară, cu speranţa că o va putea tipări.

Până la data tipăririi colecţiei de poveşti, însă, Ion G. Sbiera a publicat câteva materiale de folclor în periodicul „Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina”[8], al cărei redactor a fost în perioada iulie-august 1866 – decembrie 1869.

---

[6] Ion G. Sbiera, *Către iubitorii scripturei năciuneşti şi sporitorii binelui obştesc!*, în „Foaia pentru minte, inimă şi literatură”, Braşov, anul XXI, nr. 32, 1858, p. 208–209.

[7] Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera...*, p. 131–132.

[8] Periodicului literar cernăuţean i-au fost dedicate două studii monografice: Pavel Ţugui, *„Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina” (1865–1869)*, în „Analele Universităţii din Craiova”, Seria Istorie. Geografie. Filologie, anul I, 1972, p. 185–195, (republicat în volumul: Pavel Ţugui, *Bucovina. Istorie şi cultură*, Bucureşti, Editura Albatros, 2002, p. 121–132); Dan-Constantin Mărgineanu, *„Foaia Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina” (1865–1869)*, ediţie revizuită, Suceava, Editura „George Tofan”, 2009, 126 p.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

Revista înscria în programul ei cultivarea literaturii naționale, a limbii „vii" a poporului, promovarea talentelor autentice, o critică nepărtinitoare, desfăşurarea unei ample acțiuni de culturalizare. Necesitatea culturalizării Bucovinei era resimțită acut de tinerii intelectuali, având în vedere cadrul general în care s-a dezvoltat/desfăşurat viața culturală şi literară a provinciei de la 1775, momentul anexării, până la autonomia din 1861.

În paginile „Foii Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina", folclorul este reprezentat prin câteva culegeri de „cântece poporale", ghicitori, tradiții şi legende, doine, care apar abia spre sfârşitul anului 1865 (nici mai târziu textele populare nu vor fi mai numeroase), prin lucrări teoretice şi descrierea a două obiceiuri populare. Sumarul revistei pe anul 1865 cuprinde două studii de folclor şi, sub titlul *Câteva cântece poporale culese în Bucovina*[9], două cântece de dor, culese de Vasile Bumbac.

Semnat de I. G. Sbiera şi publicat în primul număr al „Foii Societății"[10], amplul studiu *Despre însemnânța refrenului „O! Lere Doamne" din colindele române, despre timpul ivirii şi despre însemnătatea lor*[11], propunea noi semnificații ale expresiei-refren a colindei. Cel de-al doilea studiu, *Despre cântecul popular*[12], este semnat „Un amatoriu şi culegătoriu de cântece poporale române". Studiul este unul dintre puținele, la acea dată, în care se analizează apariția cântecului popular, caracterul național şi valoarea lui de document istoric, structura, particularitățile frazei melodice a cântecului popular românesc. Autorul[13] lui nota că specificul național al creației orale este determinat de istorie: „Nu numai temperamentul, moravurile şi datinile înrâurează asupra cântecului poporal, ci mai ales istoria unui popor lasă întipăririle cele mai puternice"[14]. La final, autorul propunea clasificarea în cinci grupe a cântecului popular: „1) cântecul istorico-epic; 2) doinele sau cântecele de dor; 3) cântece de natură erotică; 4) cântece ocazionale (colindele, cântecele la culesul viilor şi al grâului, la clacă, la nuntă şi la înmormântare – aşa-numitele bocete); 5) cântece de joc, adică horele"[15], o clasificare ce vine în completarea celor întreprinse de C. Negruzzi, în articolul *Cântece populare a*

[9] În „Foaia Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina", Cernăuți, anul I, nr. 11, 1865, p. 268–270 (în continuare, se va cita: „Foaia Societății").

[10] Primul număr al periodicului „Foaia Societății" a apărut ca număr triplu: nr. 1–3, Cernăuți, 1 martie 1865.

[11] *Ibidem*, p. 25–40. Într-o notă, redacția făcea mențiunea: „Acest tractat menit pentru adunarea generală a Societății din 11/23 ian. şi nevenind la rândul său, ca şi altele, din cauza prelungitelor dezbateri, îl publicăm aici".

[12] Idem, anul I, nr. 4, 1865, p. 115–120.

[13] Mircea Fotea avansa ipoteza că autorul studiului *Despre cântecul popular* ar putea fi Isidor Vorobchievici, profesor de muzică corală la Cernăuți. Acesta este şi autorul primului *Manual de armonie muzicală*, apărut la Cernăuți în anul 1869 şi tipărit cu sprijinul Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina. Cf. Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf*, Bucureşti, Editura Minerva, [1987], nota 47, p. 192.

[14] *Despre cântecul popular*, în „Foaia Societății", anul I, nr. 4, 1865, p. 116.

[15] *Ibidem,* p. 118–119.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

Moldaviei (1840) şi de V. Alecsandri, în *Cuvântul introductiv* la culegerea sa de poezii, din 1852–1853.

Tot aici, redacţia îşi afirma intenţia „de a reproduce, din timp în timp, în coloanele acestei foi unele cântece cu melodia lor, pentru ca astfel să se păstreze şi cuvântul şi tonul, şi să treacă şi la generaţiunile viitoare”[16]. Cântece populare însoţite de partitura muzicală n-au fost tipărite niciodată în revistă, dar, sub semnătura lui Isidor Vorobchievici, au apărut, în 1868 şi 1869, cinci „compuneri muzicale”, iar Ştefan Nosievici a publicat şi el două „compoziţiuni” pe versuri culte.

Periodicul cernăuţean publică, în toate cele 12 numere ale anului 1866, numai două grupaje[17] de „cântece poporale” culese de Ion G. Sbiera. Devenit redactor al „Foii Societăţii pentru Literatura şi Cultura română în Bucovina” în august 1866, Sbiera mai publică aici[18] doar 13 „cântece poporale”, în 1867, deşi avea o bogată culegere de literatură populară la acea dată, el adunând mai ales poveşti, dar şi lirică populară, încă din anul 1855. Explicaţia o găsim în faptul că, în privinţa valorificării folclorului, orientarea „Foii Societăţii”, a fost impusă de Gheorghe Hurmuzachi. Acesta şi-a exprimat ferm punctul de vedere privind tipărirea textelor folclorice, în nota publicată la *Cinelituri române poporale din Bucovina*[19]. Menţionând că cimiliturile publicate sunt doar un „extras ca probă dintr-un manuscris ce cuprinde *Cinelituri, prejudeţe, descântece, vrăjitorii şi alte superstiţiuni de ale poporului român*, adunate de Ion B[umbac]”, Gheorghe Hurmuzachi îi recomandă culegătorului, „precum şi altor scriitori juni, de care am aflat că ar fi pregătind tot asemenea culegeri pentru tipar”, să se apropie de aceste specii folclorice cu „cea mai severă critică şi cea mai conştiincioasă luare aminte la bunul simţ, la cerinţele raţiunii şi la privirile estetice”[20]. Adept al ideilor iluministe, Gheorghe Hurmuzachi crede că publicarea descântecelor şi a superstiţiilor, „fără remedii, explicări, povăţuiri”, este periculoasă pentru „oamenii neculţi”, aşa că a selectat piesele folclorice, conform criteriilor enunţate.

Mai târziu, în *Amintirile* sale, Sbiera notează, în subcapitolul *Piedici la publicarea unei colecţiuni de poesie poporană*: „Prin «Foaia» aceasta, credeam că-mi voi realiza unul din visurile mele cele mai plăcute, conceput şi nutrit încă de pe timpul studiilor mele universitare, acela, adică, de a-mi vedea, treptat, publicată colecţiunea de poveşti, cântece, cimilituri şi descântece poporane. De îndată ce luasei redigerea foii, am şi început, mai întâi, cu publicarea cântecelor. Am împărtăşit preşedintelui Societăţii noastre literare şi culturale, espertului şi

[16] *Ibidem*, p. 120.

[17] În „Foaia Societăţii”, anul II, nr. 8–11, 1 august – 1 noiembrie 186, p. 263–266; nr. 12, 1 decembrie 1866, p. 280–287.

[18] *Cântece poporale*, în „Foaia Societăţii”, anul III, nr. 5– 6, 1 iunie 1867, p. 138–140; *Poesii poporale*, în „Foaia Societăţii”, anul III, nr. 9–11, 1 septembrie – 1 noiembrie 1867, p. 274–280.

[19] În „Foaia Societăţii”, anul III, nr. 4, 1 aprilie 1867, p. 94–96.

[20] *Ibidem*, p. 96.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

merituosului bărbat Giorgiu Hurmuzachi, intenţiunea mea; am avut cu el mai adeseori discuţiuni temeinice şi animate asupra realizării ei; cu toate acestea, n-am putut căpăta aprobarea domniei-sale, fiindcă nu ne înţelegeam nici în privinţa formei în care să se publice, nici ce să nu se publice”[21]. De aceea, culegerile de folclor ale lui Ion G. Sbiera văd lumina tiparului târziu, abia în anul 1886 îi apare volumul *Poveşti poporale româneşti. Din popor luate şi poporului date*, la Cernăuţi, în editura proprie.

Apariţia culegerii de poveşti a profesorului Sbiera a fost posibilă la trei decenii de la adunarea textelor. În *Precuvântare*, autorul antologiei prezintă „traseul” dificultăţilor legate de publicarea târzie a poveştilor faţă de momentul culegerii, traseu presărat cu tentative eşuate şi reveniri succesive asupra materialului epic[22].

Culegerea a fost realizată în perioada 1855–1856, după dictat, de „studenţii gimnazişti” Ion al lui G[heorghe] Sbiera şi Niculai Sbiera (fraţi din Horodnicul de Jos)şi Porfiriu Popescul (din Ciudei). Tinerii bucovineni au avut informatori din patru sate: Horodnicul de Jos, Ciudei, Cireş şi Opaiţeni.

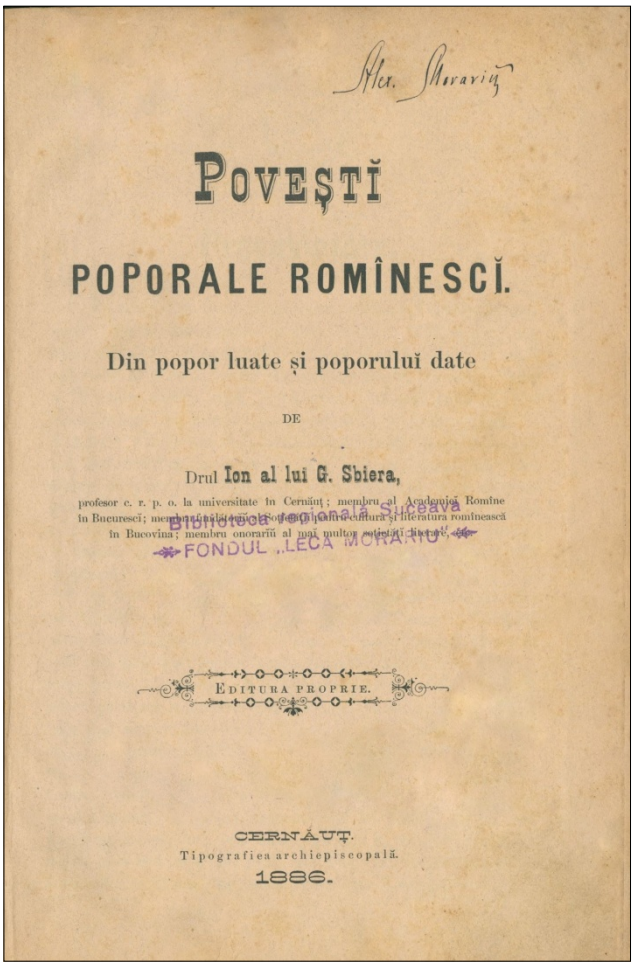
Volumul cuprinde mai ales basme fantastice şi nuvelistice, pentru care culegătorii indică, sporadic, locul de proveniență. Din totalul de 54 de texte, 25 sunt basme propriu-zise (fantastice), 13 – basme despre animale, 12 – snoave, iar patru sunt legende. Colecţia mai conţine cinci descrieri ale unor personaje fantastice (zmei, balauri, strâgă, strigoi, moroi şi tricolici) şi 160 de cimilituri. Includerea celor din urmă în volumul de poveşti este motivată de Ion G. Sbiera prin faptul că în cotidianul rural, la clacă sau şezători – prilejuri sincretice de manifestare folclorică –, pentru a alunga somnul, „poveştile şi porogăniile sunt nedespărţite de şimilituri, de aceea am crezut că n-oi greşi, dacă [v]oi pune în cărticica aceasta şi câteva şimilituri poporale la urmă, ca să fie o carte deplin poporală şi să oglindească o părticică din viaţa şi petrecerile spirituale ale poporului”[23].

[21] I. G. Sbiera, *Familia Sbiera*..., p. 198.

[22] Ion G. Sbiera se afla, atunci, la a treia încercare de tipărire a cărţii, iar exclamaţia din *Precuvântare* exprimă satisfacţia împlinirii unei vechi dorinţe: „În fine, public şi eu acest volum de poveşti poporale româneşti! Ele au fost adunate în anul 1855 şi 1856, încă ca student gimnazial. În anul 1858 şi 1859, când petreceam la studii mai [î]nalte în Viena, le-am fost redactat pentru tipar. Voiam să le public atunci, dar... au rămas. În anul 1869 şi 1870, le-am prescris din nou, tot cu scopul ca să le tipăresc, dar... şi atunci n-am izbutit. În anul curent, 1886, le-am supus din nou unei reviziuni şi acum le dau în lumea largă, mai ales acelora de la care sunt culese. Aş fi prea mulţumit dacă aş fi su[r]prins în ele modul cugetării şi al e[x]presiunii poporului! Cel puţin, eu mi-am dat toată silinţa...”. *Ibidem*, p. III.

[23] *Ibidem*, p. IV.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

Alex. Mateviciu

POVEŞTI

POPORALE ROMÎNESCĂ.

Din popor luate şi poporului date

DE

Drul Ion al lui G. Sbiera,

profesor c. r. p. o. la universitate în Cernăuţ; membru al Academiei Române în Bucureşci; membru al societăţii Societatea pentru cultura şi literatura românească în Bucovina; membru onorariu al mai multor

Biblioteca Municipală Suceava
FONDUL „LECA MORARU”

EDITURA PROPRIE.

CERNĂUŢ.
Tipografiea archiepiscopală.
1886.

Poveşti poporale româneşti – coperta.

Materialul folcloric este repovestit. Culegătorul precizează că „persoanele şi întâmplările sunt totdeauna aceleaşi, precum le spunea povestitorul, dar descrierea lor n-a putut rămâne tot aceeaşi, una pentru că pe timpul când s-au cules încă nu era vorba de stenografie pe la noi, şi alta, pentru că atunci am căutat să reproduc numai esenţa lucrului, nu şi forma schimbătoare în care mi se înfăţişa de diferiţii povestitori”[24]. În ciuda cvasi-absenţei informaţiilor privind informatorii, locul şi timpul culegerii, precum şi a unor scăderi stilistice, evidenţiate de cercetătorii contemporani, „antologia îşi impune valoarea prin oferta inedită de repertoriu epic

[24] *Ibidem*.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

bucovinean”[25]. Chiar şi pentru neajunsurile amintite, unul dintre exegeţii mai vechi ai activităţii folcloristice a cărturarului bucovinean face observaţia că „la data publicării basmelor, în 1886, Sbiera avea destule modele, nu însă şi la data culegerii”, realitate care explică „omisiunile lui în domeniul notării informatorului, a locului şi datei culegerii”[26].

Considerată până astăzi „una dintre cele mai consistente culegeri de basme din Moldova de Sus”[27], colecţiei lui Sbiera i-a fost recunoscută valoarea ştiinţifică, impusă de prezenţa variantelor: „Sbiera a înţeles, totuşi, rostul variantelor şi ca atare nu le-a sacrificat ca alţii, ci le-a făcut loc după importanţa deosebirilor. Când acestea erau prea mari, el le-a publicat în întregime, una după cealaltă, ca cititorul să le poată cuprinde mai uşor.... Publicarea cu atâta întârziere nu a dus la încetăţenirea acestui procedeu, care va fi trecut cu vederea până pe la începutul secolului nostru (al XX-lea, n. n. – E. P.). El sporeşte substanţial valoarea ştiinţifică a colecţiei, alcătuită de altfel sub auspicii sănătoase”[28]. Analizând colecţia de poveşti a cărturarului bucovinean, unul dintre cei mai autoritari specialişti ai folclorului românesc, Ovidiu Bîrlea, mai remarca, în chiar titlul cărţii – *Poveşti poporale româneşti* –, ecoul conştiinţei unităţii naţionale care-l anima pe Ion G. Sbiera, amintind de apelul publicat de acesta în periodicul „Foaia pentru minte, inimă şi literatură” din Braşov, în decembrie 1858.

Piesele de rezistenţă ale colecţiei lui Sbiera rămân basmele fantastice. Dintre acestea, câteva constituie primele consemnări de variante pentru un anumit tip în circulaţie în spaţiul românesc. Toate prezintă particularităţi de limbă, prezenţa expresiilor dialectale, a anumitor motive, prezenţa formulelor finale ori, de regulă, absenţa celor iniţiale.

Basmul *Petrea Piperiul, Voinicul Florilor şi Ciuda Lumii*, de exemplu, pentru care Adolf Schullerus menţionează patru variante răspândite pe întreg teritoriul românesc, este prima consemnare în folclorul românesc a tipului AT 327 B. Incluzându-l în corpusul[29] de texte comentate, Viorica Nişcov subliniază, între calităţile acestuia, şi prezenţa unor motive rare în basm: întâlnirea cu zmeii, urmată de amânarea tactică a pedepsirii lor; curgerea necruţătoare a timpului este vizibilă, pentru scurt timp, în îmbătrânirea împărătesei şi în decăderea curţii ei, ascunsă, aproape de finalul basmului, „în dudău şi mărăcini”; realizarea poetică „semnificativă” a unor episoade narative (moşia Voinicului Florilor era apărată la

[25] A[rmand] G[uţă], *Epica în proză*, în volumul: *Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie*, II. Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru. Partea a 2-a (coord. Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010, p. 53.

[26] Nicolae Both, *Activitatea de folclorist a lui I. G. Sbiera*, în „Revista de etnografie şi folclor”, Bucureşti, tomul XII, nr. 1, 1967, p. 36.

[27] Viorica Nişcov, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc*. Excurs critic şi texte comentate, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, p. 17–18.

[28] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, *Cuvânt-înainte* de acad. Sabina Ispas, ediţie îngrijită şi bibliografie de dr. Carmen Banţa, Craiova, Editura Aius, 2010, p. 166–167.

[29] Viorica Nişcov, *op. cit.*, p. 140.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

hotar de mişcarea neîncetată a săbiilor şi sulițelor, care „juca[u]... de sine totuna, ne-ncetat, din pământ până cât vedea-i cu ochii în sus, încât nu era cu putință să între cineva la Voinicul Florilor că, de-ar fi cutezat, apoi ar fi rămas bucățele pe loc").

În încheierea unor basme (*Petre Făt-Frumos şi zânele*, *Fata Ciudei, Vântul, Bruma şi Gerul*, *Voinicul Florilor*, *Ion Săracul*, *Iapa cea de trei zile de lungă, Cei doi băieți părăsiți*), povestitorul recurge la formulele finale pe care Ovidiu Bîrlea le consideră specifice basmelor fantastice din Moldova de Nord: „Iar eu m-am încălecat pe un pai de săcară şi v-am spus o poveste-n iast-sară! Plătiți-mi-o! Ascultătorii răspund: «– Plătească-ți-o Dumnezeu cu bine, iar nu cu rău!»" sau „– Să ți-o răsplătească Dumnezeu cu bine, cu pace şi cu sănătate!"

Snoava *Tâlharul cel vestit* este prima variantă românească publicată (combinată şi cu alte tipuri) din cele 25 de variante atestate în spațiul românesc, pentru tipul ATU 1 525 A, tip ilustrat la A. Schullerus doar prin opt variante, între care încă o variantă din Bucovina, *Hoțul iscusit* (colecția Staufe).

În povestea *Petrea Voinicul şi Ileana Cosânțana*, motivul „mama trădătoare" (AT 590) îl înlocuieşte pe cel al „surorii viclene", prezent în povestea-variantă *Omorâtorul zmeilor*, din colecția Staufe. În aceeaşi poveste, însă, culeasă de Staufe înainte de 1852, există un episod – dracul orbit de personajul care-şi spune „Eu singur" – identic cu o năzdrăvănie de-a lui Păcală/Pepelea, protagonistul din basmul *Pepelea* (colecția Sbiera). Erou predilect al snoavelor româneşti, unde „întruchipează istețimea populară", Pepelea din basmul bucovinean „se purta cu frații săi tot pe dos şi nu mai făcea nimică ca oamenii; pentru aceea îl şi ținea[u] toți de prost".

Valoarea de căpetenie a colecției „e cea documentară, oferind cercetătorilor o parte din repertoriul bucovinean, cu variante bine rotunjite"[30].

Al doilea volum de literatură populară, tipărit de Ion G. Sbiera în anul 1888, cuprinde, sub titlul *Colinde, cântece de stea şi urări la nunți*[31], texte lirice rituale. Culegerea lor a avut loc în perioada 1861–1871 şi se datorează, în parte, elevilor de la Gimnaziul din Cernăuți, cărora profesorul Sbiera îşi făcuse obiceiul să le dea „peste sărbătorile Crăciunului şi ale Paştilor, ca teme de casă din limba românească, de regulă, culegerea acestui fel de cântece, precum şi descrierea datinilor poporale de pe la diferite ocaziuni"[32]. Tot în *Precuvântare*, profesorul bucovinean menționează că, din „colecțiunea destul de însemnată" de literatură populară pe care a avut-o la un moment dat, „descompletată foarte mult în decursul timpului, prin pierdere", publică „bucățile [care] reprezintă aproape tot ce şi cum se întrebuințează de românii din Bucovina la numitele serbări": 16 colinde de Crăciun; şase colinde de Anul Nou; 18 cântece de stea; o colindă de Bobotează şi

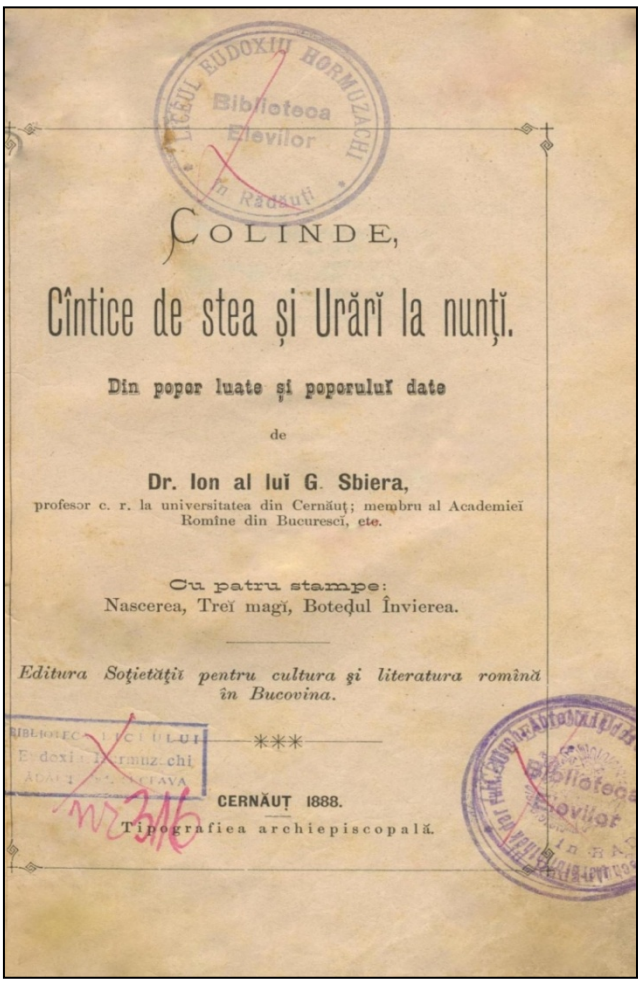
[30] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 168.

[31] *Colinde, cântece de stea şi urări la nunți.* Din popor luate şi poporului date de dr. Ion al lui G. Sbiera. Cu patru stampe (*Naşterea*, *Trei magi*, *Botezul*, *Învierea*), Cernăuț[i], Editura Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, 1888, VIII + 112 p.

[32] *Ibidem*, p. III.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

una de Paşti (cu o variantă) – la data publicării, trecute deja în repertoriul pasiv; 11 colocării (urări la nunți, cu patru variante).

Colinde, cântece de stea şi urări la nunți – coperta.

Textele lirice se numără printre primele culegeri de acest tip, acoperind „o arie cu o mare bogăție şi varietate de datini şi tradiții specifice", investigată sumar înainte de Ion G. Sbiera. Din păcate, amestecul de „producții rituale populare şi mai cu seamă semipopulare"[33], ca şi lipsa oricăror date privind informatorii şi contextul performării, fac să scadă valoarea broşurii, în care, totuşi, etnografii şi

[33] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 168.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

sociologii ar putea găsi informații documentare referitoare la stadiile evoluției unor obiceiuri rituale.

În anul 1971, când a apărut volumul I. G. Sbiera, *Poveşti şi poezii populare româneşti*[34], editorul Pavel Țugui preciza că realizarea lui are la bază „textele tipărite sub directa supraveghere a autorului, respectându-se forma, vocabularul şi toate notele inițiale”[35]. Îngrijitorul ediției sublinia că, astfel, sunt adunate „pentru întâia oară într-un singur volum, culegerile folclorice, în proză şi în versuri, ale lui I. G. Sbiera”, dar nu se face nicio mențiune referitoare la cele nouă texte în proză[36] din ediția *princeps* a poveştilor (1886), omise în ediția din 1971. În schimb, se include în volum basmul *Babele şi moşnegii scăpăți de omor*[37], apărut inițial în „Junimea literară”.

Având în vedere data publicării acestei ediții şi conținutul – „neortodox” pentru ideologia vremii – al celor nouă poveşti (poveşti superstițioase; poveşti în care apar ipostaze folclorizate ale sfinților creştini sau reprezentări mitologice: Muma Pădurii, Marțolea, Sânta Vineri, Zilele Sfinte, ielele, moroii, tricolicii; poveşti care amintesc de credințe şi practici populare magice), putem presupune că renunțarea la retipărirea lor a fost dictată de cenzura ideologică a timpului. La fel, din volumul de colinde sunt preluate doar colindele de Anul Nou şi câteva texte, fragmentate, din urările la nunți, editorul explicând în *Prefață* că pe acestea „cititorul de azi” le „apreciază cu deosebire”[38]. Colindele religioase cuprinse în capitolele: *Colinde de Crăciun*, *Cântece de stea* şi *Colinde de Paşti* n-au mai intrat în atenția editorului.

O reeditare[39] parțială (doar 24 de texte) a ediției din 1971 a poveştilor româneşti culese de Ion G. Sbiera şi cei doi colaboratori ai lui, în Bucovina secolului al XIX-lea, s-a mai realizat în anul 2010, în seria *Basmele românilor*, volumul VII fiind rezervat colecției Sbiera.

Eminent cărturar al timpului său, academicianul bucovinean Ion G. Sbiera poate fi un model pentru „munca, energia şi curajul cu care a făurit câteva lucrări ce fac cinste culturii româneşti”[40], dacă ne gândim şi la editarea *Codicelui Voronețean*, o ediție academică închinată unui monument de limbă veche românească, care a apărut în acelaşi an cu volumul de *Poveşti poporale româneşti*.

---

[34] I. G. Sbiera, *Poveşti şi poezii populare româneşti*, Ediție îngrijită şi prefață de Pavel Țugui, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, 530 p.

[35] *Ibidem*, p. LV.

[36] Acestea sunt, în ordine: *Fierarul şi Isus Hristos*; *Țiganul cu trei suflete*; *Țiganul Păcală*; *Sfânta Vinere şi fata sărmană*; *Sânta Vinere şi fata nepățită*; *Strigoiul şi fata*; *Strîga. Strigoiul*; *Moroiul*, *Tricoliciul*.

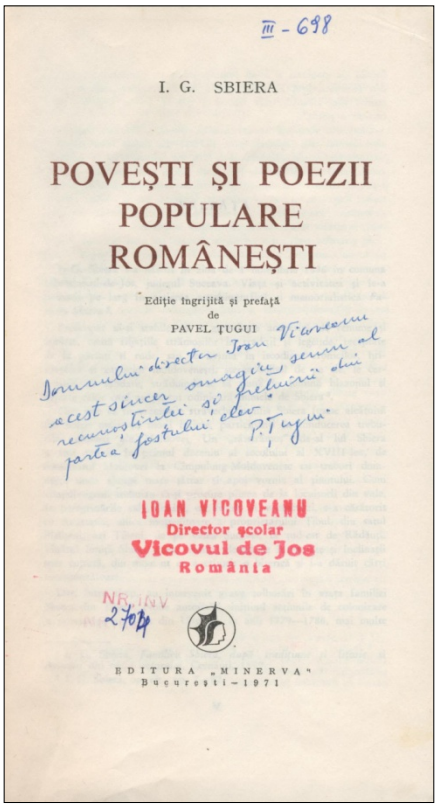
[37] I. G. Sbiera, *Babele şi moşnegii scăpați de omor* (Povestire auzită în Crasna şi Vicovu de Sus) în „Junimea literară”, anul III, nr. 1, 1906, p. 16–20.

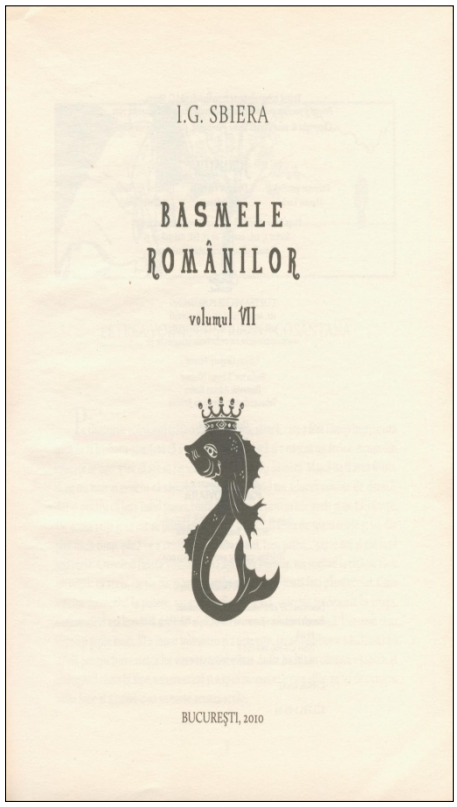
[38] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. XLIX.

[39] I. G. Sbiera, *Basmele românilor*, volumul VII, Bucureşti, Curtea Veche Publishing, 2010, 234 p.

[40] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. LIV.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

Poveşti şi poezii populare româneşti – coperta. *Basmele românilor* – coperta.

Culegerea de folclor a constituit doar o etapă de început a activității intelectuale, sociale, culturale şi ştiințifice în care s-a implicat profesorul Ion G. Sbiera, dar prețuirea arătată literaturii populare şi publicarea volumelor de poveşti şi cântece rituale din Bucovina, l-au inclus între folcloriştii a căror „activitate se impune cercetătorului de specialitate”[41]. Astfel, folcloristului Ion G. Sbiera i-au fost recunoscute: meritul de a fi publicat prima colecție bună de basme bucovinene; atenția acordată variantelor aceluiaşi motiv; valoarea operelor „lucrate în baza unui material scos dintr-o bogăție rară de izvoare”[42]; faptul că a depăşit maniera romantică de culegere a folclorului, respectând autenticitatea, ținând la păstrarea fidelă a conținutului şi formei populare[43]; abordarea şi analizarea, „cu mult simț al realității şi chiar cu competență”, a unor probleme teoretice de folclor literar

[41] Nicolae Both, *op. cit.*, p. 27.
[42] Al. Procopovici, *Doi dascăli bucovineni*, în „Luceafărul”, XV, 1920, p. 56.
[43] Nicolae Both, *op. cit.*, p. 30.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)

(realizează o clasificare pe specii a literaturii populare în proză: porogănii, snoave, poveşti, cimilituri, proverbe şi zicători, iar pentru poezie reproduce clasificarea lui Alecsandri, care „este una din[tre] clasificările cele mai complete şi mai apropiate de realitate, depăşind multe din încercările cunoscute la acea dată”[44].

La data apariției, colecția Sbiera umplea un gol în folcloristica românească. Culegătorul reproduce poveştile respectând vorbirea populară, textele conservând expresii şi forme gramaticale populare dispărute azi din uz, ceea ce face din colecția sa un document de limbă populară valoros şi astăzi pentru studierea particularităților graiului vorbit la mijlocul secolului al XIX-lea în satele bucovinene.

[44] *Ibidem*, p. 32.

BDD-A32785 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:31 UTC)